

УДК 78.27; 78.2i; 78.071
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/80-1-10>

Цзянін ВАН,
orcid.org/0009-0000-0665-8290
аспірант кафедри історії музики
Львівської національної музичної академії імені М.В. Лисенка
(Львів, Україна) wjjaning798@gmail.com

ЯН СУ ЯК УНІВЕРСАЛЬНА ТВОРЧА ОСОБИСТІТЬ В МУЗИЧНОМУ МИСТЕЦТВІ ПРОВІНЦІЇ ХЕБЕЙ

Статтю присвячено вивченню аспектів багатоманітної діяльності китайського композитора з провінції Хебей Ян Су. У статті простежено шляхи формування особистості Ян Су та специфіку здобуття професії композитора, форми реалізації його як мистецького діяча. Визначено поняття універсальності творчої особистості. У статті висвітлено окремі найпоказовіші факти з життєвого і творчого шляху Ян Су, що сприяють досягненню величі його постаті і досягнень. Досліджено жанрову специфіку творчості в сфері вокальної музики, що охоплює оперну спадщину, камерну сольну і ансамблеву лірику. Охарактеризовано стилістичні особливості музичної мови героїко-патріотичної опери «Сестра Цзян», серед яких виявлено спирання на пісенний фольклор провінції Хебей і Сичуань та продовження розвитку традицій пекінської, сичуанської опер і різновидів китайських опер Ву, Янцін і Юе. Серед використаних у цьому творі оперних форм виділено драматургічне значення різнохарактерних арій і дуєтів, охарактеризовано специфіку їх виконавських особливостей. На прикладах цих форм виділено багатство засобів музичної виразності, підкреслено їх значення як ключових елементів при створенні музичних характеристик. У дослідницькому процесі використано комплекс методів, серед яких пріоритетними стали музикознавчий, культурологічний, біографічний, ноологічний. Підсумовано, що за масштабністю результатів своєї праці, здійснюваної впродовж багатолітнього творчого шляху, результатів різнобічної діяльності, цінністю для його сучасників та нащадків отриманих результатів і здобутків, особистість Ян Су належить до найпоказовіших універсальних постатей не лише провінції Хебей, але й для всього китайського музичного мистецтва.

Ключові слова: універсальна творча особистість, професіоналізм, композитор, жанри вокальної творчості, стилістика, виконавські особливості.

Jianing WANG,
orcid.org/0009-0000-0665-8290
Postgraduate student at the Department of Music History
National Academy of Music named after Mykola Lysenko
(Lviv, Ukraine) wjjaning798@gmail.com

YANG SU AS A UNIVERSAL CREATIVE PERSONALITY IN THE MUSICAL ART OF HEBEI PROVINCE

The article is devoted to the study of aspects of the multifaceted activity of the Chinese composer from Hebei province Yang Su. The article traces the ways of Yang Su's personality formation and the specifics of acquiring the profession of a composer; the forms of his realization as an artist. The concept of universality of a creative personality is defined. The article highlights some of the most significant facts from Yang Su's life and creative path, which contribute to understanding the greatness of his figure and achievements. The genre specifics of his creative work were studied in the field of vocal music, covering the opera heritage, chamber solo and ensemble lyrics. The stylistic features of the musical language of the heroic-patriotic opera "Sister Jiang" are characterized, among which basing on the song folklore of Hebei and Sichuan provinces and the continuation of the traditions of Peking and Sichuan operas and varieties of Chinese operas Wu, Yangqing and Yue are revealed. Among the opera forms used in this work, the dramaturgical significance of various arias and duets is highlighted, and the specifics of their performance features are characterized. On the examples of these forms, the wealth of means of musical expressiveness is highlighted, their importance as key elements in the creation of musical characteristics is emphasized. A complex of methods was used in the research process, among which musicological, cultural, biographical, and noological methods became the priority. It is concluded that according to the scale of the results of his work carried out over a long creative path, the results of versatile activities, the value of the obtained results and achievements for his contemporaries and descendants, the personality of Yang Su belongs to the most outstanding universal figures not only of Hebei province, but also for the entire Chinese musical art.

Key words: universal creative personality, professionalism, composer, genres of vocal creative work, stylistics, performing features.

Постановка проблеми. Ян Су (*Yan Su*, 1930–2016) постає в числі перших професійних музикантів провінції Хебей, що виявили низку особистих талантів і досягнули високих здобутків у найрізноманітніших сферах діяльності. Презентуючи свою творчість від кінця 1940-х рр., він належить до перших професійних композиторів провінції. Проте, незважаючи на виключну сконцентрованість на вокальній музиці і не створення окремих композицій для інструментів-соло або великого симфонічного оркестру, як композитор-пісняр і творець опер увійшов до переліку кращих композиторів у всьому Китаї. Крім композиції Ян Су виявив себе як відмінний адміністратор та мистець, що діяв у багатьох інших сферах китайського культурного життя. В усіх своїх починаннях він завжди випромінював невгамовну енергію, виявляючи дивовижну працездатність, виповненість цікавими ідеями, жагою до пізнання нового і самореалізації, яку можемо визначати як таку, що не має меж. Беручи до уваги різновекторність, кількісність і високий та якісний рівень його досягнень, про Ян Су можемо стверджувати як про постать універсального штибу, як про особистість монументального рівня.

Аналіз досліджень. Біографічні відомості і творчі здобутки Ян Су досліджено при спіранні на праці Чжао Шиміна, Чен Найпіня та матеріали статей з періодичних журналів «Освіта і педагогіка», «Народна музика», «Журнал Шаньдунського інституту», «Професійний університетський журнал міста Баоту», «Голос Жовтої ріки»; про художні та виконавські особливості його вокальних творів – при використанні праць Сун Йонгцзяна і Ян Жуйціна.

Мета статті – висвітлити риси постаті Ян Су як універсальної творчої особистості, дослідити жанрову специфіку творчості в сфері вокальної музики та художні особливості найпоказовіших творів.

Виклад основного матеріалу. Про неймовірну насиченість творчого життя Ян Су подіями і про результативність його починань у всіх, заторкуваних ним сферах діяльності, свідчили його сучасники. Зокрема, Чен Найпін у праці «Характеристика поетичної творчості Ян Су» писала: «Сучасники залучали його до когорти найвидатніших національних композиторів, літераторів, драматургів, поетів-ліриків і сценаристів» (Чен Найпін, 2016: 127). Чжао Шимін у довіднику «Біографії сучасних китайських музикантів» (1994), описуючи працю Ян Су-сценариста і режисера-постановника (в 1960-х рр. композитор працював на хореографічному відділі ансамблю пісні і танцю політичного управління військово-повітряних сил Китайської народно-визвольної армії), подавав таку вельми цікаву інформацію, що торкалась його визнання як фахівця ще й у цій, невластивій тодішнім композиторам сфері: «Як

сценарист, Ян Су має професійні навички вищого рівня <...>. За високий рівень і результати роботи йому надавались спеціальні державні пільги і призначалось беззастережне надання щорічних відпочинкових путівок на море і лікування в військовому окрузі» (Чжао Шимін, 1994: 348). Подібне, особливо поважне ставлення правління ВПС до творчості мистця було не випадковим. У час його праці в ансамблі пісні і танцю управління ВПС саме виконавськими силами цього колективу уперше було виконано оперу Ян Су «Сестра Цзян», шойно створену за мотивами роману Луо Гуанбіня і Ян Їня «Червона скеля». Прем'єрна постановка опери мала настільки сильний позитивний резонанс, що творінням композитора та його постановочними знахідками зацікавився сам тодішній суворий лідер держави (Мао Цзедун). Про це засвідчує опублікована в газеті «Голос жовтої ріки» їх коротка розмова-інтерв'ю (Ян Жуйцін, 1994: 16).

Українська мистецтвознавця Ольга Коенда, що розробила комплекс типів музикантів-універсалів Нового Часу, визначала наступним чином таких постатей: «< ...> в рамках концепції діяльнісного універсалізму як діяльність, відзначену масштабністю, тривалістю, цінністю для митця, його сучасників та нащадків, всередині якої зароджуються нові види діяльності» (О. Коенда, 2016: 162-163).

З біографічних відомостей про постать Ян Су довідуємось про, здавалося б, непоєднану різнонапрямність аспектів його творчої і загальної мистецької діяльності. Як композитор, він не отримав ґрунтовної професійної освіти. Навчався в Чунцінському університеті (єдиному на час молодих років мистця вищому навчальному закладі провінції) на факультеті ділового адміністрування і одночасно здобував музичну освіту. В той час у китайських університетах частенько ще не існувало чіткого поділу на вузько напрямні факультети. Додаткові дисципліни, нерідко не узгоджані поміж собою з огляду основної професійної специфіки факультету, викладали усі фахівці з різноманітних галузей освіти, в т. ч. і мистецьких, які були в наявності. Реорганізація вищої освіти почала здійснюватись поступово лише після 1949 р., коли утворилась Китайська Народна Республіка. Така ситуація призвела до того, що сьогодні неможливо встановити істину про багатьох композиторів Китаю, творчість яких сформувалась до середини 1950-х рр. – де саме вони здобули професійну освіту і в кого навчались. Загалом про усіх з них цього періоду (другорядних, пересічних і навіть справді видатних) пишуть: вони є одними з піонерів створення музики в Китаї.

Питливий розум Ян Су і прагнення досягнути під час навчання все, що було в наявності і пропонувалось в університеті до вивчення, стали

результатом отримання ним загальних, або й ґрунтовних знань не лише з ділового адміністрування (безперечно, в процесі життєвого шляху опанування особливостей специфіки цієї професії мало свої позитивні наслідки), але й з хореографії, акторської майстерності, сценарної майстерності і головне – музичного мистецтва. Як для справді винятково творчо обдарованої особистості це мало вирішальне значення для формування і утвердження себе в своєму магістральному амплуа – мистецькій творчості. Нажаль, не вдалось встановити педагога, в якого Ян Су займався композицією. Можливо, його композиторський хист був настільки потужним, що опанувавши знання з різних обов'язкових музичних, наданих в університеті дисциплін, далі свою майстерність композитора в створенні композицій у різних жанрах він відшліфовував самотужки.

Після закінчення Чунцинського університету (1950) Ян Су працював у Молодіжній робочій групі при Південно-Західному робочому комітеті Молодіжної ліги. В цій інституції він уперше виявив власні різнобічні мистецькі таланти – працював актором, танцюристом, хористом, начальником оркестру і режисером-постановником вистав Молодіжної групи. Одночасно, звертаючись до аранжувань народних пісень провінції, Ян Су почав виявляти композиторський і літературний хист, який вповні реалізував у своєму оперному творі «Сестра Цзян» (1964).

Не залишався Ян Су осторонь суспільно-громадської діяльності – брав участь у Земельній реформі, відвідував райони базування Червоної китайської та в'єтнамської армій. У 1953 р., приєднавшись до лав армії, шляхом створення і розучування патріотичних пісень долучався до форм піднесення бойового духу бійців під час збройного конфлікту між Корейською народно-демократичною і Корейською республікою (1950–1953). Після закінчення війни повернувся до мистецького життя, писав музику (здебільшого вокальні твори в супроводі фортепіано або традиційних китайських інструментів та опери), працював режисером музично-театральних постановок та на посадах віцеголови Асоціації китайських театральних труп і керівника хореографічної трупи північно-східного корейського театру (в м. Кончжин) (Цзяо Цзе, 1986: 35).

Крім цього, Ян Су систематично брав участь у плануванні і створенні проєктів сценаріїв до важливих масштабних телепередач державного рівня, що традиційно після завершення важливих музичних акцій в програмі «Вечірні зустрічі» транслювались на ССТV (Центральному телебаченні Китаю). Серед найважливіших з таких – Гала концерт після проведення «Весняного фестивалю», який щорічно відбувається в провінції у м. Ченду; «Весняна вечірка», періодично організовувана Міністерством культури або Міністерством гро-

мадської безпеки Китаю як підтримка політичним урядом держави молодих талантів або їх творів. Відразу після смерті композитора (2016) відкритим голосуванням на ССТV Ян Су був обраний в числі «Славетних особистостей, які зробили вагомий внесок у розвиток держави» (2015) (цим високим титулом у Китаї за важливі досягнення нагороджуються найважливіші діячі різних напрямків мистецтва і культури). Також посмертно (2019) Ян Су відзначили титулом «Найяскравіший борець».

Серед камерних вокальних творів композитора в Китаї особливо популярними постають його ліричні пісні. Показовою є історія створення лірико-патріотичної пісні «Люблю синє небо своєї Батьківщини». Поетичний текст пісні був створений звичайним солдатом, з яким Ян Су довелося особисто познайомитись під час збройного конфлікту між КНДР і КНР, в ході якого йому теж довелося воювати солдатом. Їх зустріч після чергового бою широко висвітлювалась у пресі, де описувалося, що рядовий солдат (його ім'я не вказувалося) показав Ян Су свої поетичні рядки. Композитор настільки захопився текстом, у якому відчув безмежну любов солдата до своєї рідної землі, передану засобом мальовничого опису рідного неба, що миттєво написав музику до нього. Пізніше про це докладно описувалося у «Професійному університетському журналі м. Баоту»: «Пісню відразу підхопили інші бійці і багато співали її, підносячи дух патріотизму і рішучості боронити свою Батьківщину (Чжан Інцзюань, 2020: 32).

До кращих пісень Ян Су належать також пісні «Рідне місто Пекін» («*Hometown Beijing*»), «Де дорога?» («*Where is the road*»), «Велика стіна є довгою» («*The Great Wall is long*»), «На небі сяє зірка» («*There is a shining star in the sky*»), «У вогні й крові відроджується душа» («*The soul is revived in the fire and blood*»), «Будинки, повні весняних пейзажів» («*Houses full of spring scenery*»), «Життя і смерть пов'язані із серцем партії» («*Life and death are connected to the heart of the party*»). Кожна з ліричних пісень сповнена патріотичних почуттів. Згодом усі вони увійшли до опери композитора «Дочка партії» і стали основним музичним матеріалом для характеристики головних персонажів.

Тенденція створення опери, музичний матеріал якої базується на матеріалі пісень, або наближених до народної пісні тем, стала найпоказовішою стилістичною рисою побудови обох його оперних творів. За жанром кожна з обох його опер – «Дочка партії» і «Сестра Цзян» – визначаємо як «пісенна опера».

Провідними характеристиками персонажів опери «Сестра Цзян» є теж раніше створені композитором чотири пісні з характерним китайському соціуму політично-патріотичним змістом: «Хвала червоним сливам» («*Praise to red plums*»), «Свою юність я присвятив комунізму» («*I devoted my youth to communism*»), «Люди з усіх п'яти континентів

сміються разом» («*People from all five continents laugh together*»), «Вишитий червоний прапор» («*Embroidered red flag*»). Серед усіх номерів опери пісня «Хвала червоним сливам» завдяки неповторній красі мелодики і довершеності мальовничого супроводу набула виняткової популярності і до цього часу виконується окремо в концертних програмах як приклад зразків кращого вокального репертуару китайських композиторів:

На червоних скелях цвіте червона слива, а під ногами тисячі миль морозу. Нема чого боятися в суворий холод. Цвіте червона слива, і сяє.

Тисячі квітів розквітають, і пахощі витають у небі.

Прокинься і дозволь всім квітам розквітнути, голосно співай, щоб вітати і відсвяткувати прихід весни.

Зауважимо, що кожна з опер Ян Су, завершена відповідно 1961 і 1964 років, створювалась у час, коли щойно починала з'являтися китайська професійна національна опера. Кращі зразки, відібрані урядом і, головним чином, дружиною Мао Цзедуна, що реалізовувала ідеологічні вказівки партії, були створені саме в період 1960-х рр., що збігалися з періодом Культурної революції. Пов'язаний із роками Культурної революції застій в поступі музичного мистецтва став причиною дозволу лише шести опер, які було відібрано як зразкові революційні вистави – так звані «відмінні моделі пекінської опери, революціонізованої і в дусі сучасних вимог»: «Легенда про червоний ліхтар», «Місто Шацзябан», «Спритне захоплення гори Тигра», «Ода Драконовій річці», «На доках»

і «Рейд підрозділу Білого Тигра». Життя цим операми, як і операми Ян Су забезпечувала відповідність тематиці зразкової революційної вистави.

Процес формування напрямків розвитку музичного мистецтва середини ХХ ст. був викликаний закликами уряду до створення «нової культури», що повинна була спиратись на національні музичні традиції. Незважаючи на сувору регламентованість музичного мистецтва цього стагнаційного періоду, включення в оперні вистави національних пісень послугувало шляхом до формування прогресивного напрямку музично-театрального мистецтва. Опера Ян Су «Сестра Цзян» власне й постає таким зразком, оскільки в ній композитор шляхом залучення пісень спирався на кращі традиції історично сформованих музично-театральних жанрів – пекінської і сичуанської опер, а також регіональних різновидів музичних вистав своєї провінції – опер Ву, Юе і Янцін.

Висновки. Аналіз творчого шляху і здобутків Ян Су в музичній культурі Китаю та композиторській, головним чином, в оперній та камерній вокальній творчості дозволяє зробити наступний висновок: за масштабністю результатів своєї праці, здійсненої впродовж багатолітнього творчого шляху, результатів різнобічної діяльності, цінністю для його сучасників та нащадків отриманих результатів і здобутків, особистість Ян Су належить до найпоказовіших універсальних постатей не лише провінції Хебей, але й для всього китайського музичного мистецтва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коменда О. І. Універсальна особистість як феномен музичної культури. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка*. Серія: мистецтвознавство. Тернопіль, 2016. Вип. 35. С. 156–164.
2. 宋永江. 歌剧《江姐》. 河北省廊坊市, 2010. 3: 239-240.
3. 焦杰. 对我国戏曲艺术发展的. 思考民乐. 山东, 1986. 8: 35-37.
4. 查万红. 浅谈20世纪中国戏曲. 山东学院学报. 山东, 2006. 4: 128-130.
5. 陈乃平. 阎肃诗歌创作的特点. 文学. 湖: 北师. 校: 范学, 2016. 4: 127-130.
6. 张英俊. 位普通士兵写了首歌. 歌曲《我爱祖国的蓝天》. 的歌词回顾专业大学杂志. 内蒙古包. 头, 2020.4:32-34.
7. 赵士明. 中国现代音乐家传记. 阳, 1994. 649.
8. 颜追钦. 连续主题模型. 歌剧《江姐》主歌与江姐唱段开场、结束旋律的关系分析. 山东, 1994. 5: 16-18

REFERENCES

1. Komenda O. I. (2016). Універсальна особистість як феномен музичної культури [Universalna osobystist yak fenomen muzychnoi kultury]. [Universal personality as a phenomenon of musical culture]. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Серія: мистецтвознавство. Тернопіль, 2016. Вип. 35. С. 156–164. [in Ukrainian].
2. 宋永江 (2010). 歌剧《江姐》 [A brief analysis of the classic arias of “Sister Jiang”]. 河北省廊坊市, 2010. 3: 239-240 [in Chinese].
3. 焦杰 (1986). 对我国戏曲艺术发展的 [Thoughts on the development of opera art in my country]. 思考民乐. 山东. 8. 35-37 [in Chinese].
4. 查万红 (2006). 浅谈20世纪中国戏曲. [A short talk about Chinese opera of the 20th century]. 山东学院学报. 山东. 4: 128-130 [in Chinese].
5. 陈乃平 (2016). 阎肃诗歌创作的特点. 文学 [Characteristics of Yang Su’s poetic work]. – 湖: 北师. 校: 范学. 4. 127-130 [in Chinese].
6. 张英俊 (2020). 位普通士兵写了首歌. 歌曲《我爱祖国的蓝天》 [An ordinary soldier wrote the song. Review of the text of the song “I love the blue sky of my Motherland”]. 的歌词回顾专业大学杂志. – 内蒙古包头. 4: 32-34 [in Chinese].
7. 赵士明 (1994). 中国现代音乐家传记. [Biographies of modern Chinese musicians]. 阳. 649 [in Chinese].
8. 颜追钦 (1994). 连续主题模型. 歌剧《江姐》主歌与江姐唱段开场、结束旋律的关系分析 [Continuous Topic Model. Analysis of the relationship between the main song in the opera “Sister Jiang” and the opening and closing melodies in Sister Jiang’s aria]. 之声. 黄河. 山东. 5. 16-18 [in Chinese]